

ta legitiimin valtion kanssa”.

Varesen mukaan mafian ja yleisemminkin organisoituneen rikollisuuden ominta alaa on taloudellisen vaihdannan hallinta. Mafia on kuin yritysjärjestäjä, tosin laiton sellainen, joka pyrkii sääntelemään ja kontrolloimaan tiettyjen hyödykkeiden ja ”palvelujen” kuten suojelun tuotantoa ja vaihdantaa. Toisin sanoen mafiaan kuuluvat eivät ainoastaan osta ja myy laittomia tavaroita – he järjestävät markkinoita. ”Sen sijaan, että myisivät huumeita kadunkulmassa, he haluavat olla päättämässä, kenellä on lupa myydä”, Varese summaa.

Maissa joissa mafia on institutionalisoitunut, sen toiminta

on laajentunut useille paikallistalouden saroille prostituutiosta rakennusalalle, kunnes pahimmillaan kokonaiset toimialat ovat mafian kontrollissa. Mafia on myös pyrkinyt laajentamaan verkostojaan yli valtiollisten rajojen.

Vaikka yksittäinen mafia koostuisikin ”jengeistä”, joilla on omat reviirinsä, ne ovat osa samaa rakennetta. Ennen kaikkea mafiat ovat osoittautuneet paljon pitkäikäisemmiksi kuin tavalliset jengit, kuten vaikkapa Suomessakin julkisuutta saaneet rikolliset moottoripyöräkerhot. Mafiat ovat aina syntyneet myrskyisinä aikoina, kun ihmisten luottamus valtiollisiin instituutioihin on rapautunut eivät-

kä valtiot ole kyenneet kunnolla hallitsemaan taloutta ja tasamaan sosiaalista eriarvoisuutta. Ei olekaan ihme, että mafiaan tyypillisesti valikoituu syrjittyjen vähemmistöjen tai aikaisemman rikostaustan omaavia henkilöitä.

Mitä tästä voimme oppia? Vähäinen korruptio sekä kansalaisten luottamus paitsi toisiinsa myös legitiimeihin instituutioihin ratkaisee. Valtiovallan kyky taata ennustettava toimintaympäristö yrityksille, järjestöille ja yleishyödylliselle kansalaisaktiivisimmille on parasta vastaläakettä järjestäytyneelle rikollisuudelle. Jos tämä perusta horjuu, valtiot uhkaa täyttyä nopeasti rikollisilla aineksilla.

Kiinalainen unelma

MATTI VIRTANEN

Pekingissä oli olympialaiset vuonna 2008. Pian niiden jälkeen Kiina päätti sijoittaa kuusi miljardia dollaria Kiinan media-yritysten kansainvälisen toiminnan kehittämiseen – ja niin Kiinasta tuli maa, joka käyttää maailmassa selvästi eniten rahaa julkisen diplomatian välineisiin ja toimintoihin. Tämä oli osa ”pehmeän vallan” ulkopoliittikkaa, joka nopeasti oli noussut kiinalaisen politiikan iskulauseeksi.

Nämä olivat perusvirikkeet, jotka saivat Tampereen yliopiston professori Heikki Luostarisen perehtymään systemaattisesti kiinalaisen yhteiskunnan ja erityisesti sen media-ajattelun kehitykseen. Tuloksena syntynyt kirja on ehkä ansiokkain suomen kielellä julkaistu kuva-

us ja analyysi Kiinan lähihistoriasta – ja vielä vetävästi ja hyvin kirjoitettuna.

Mitä Kiina maailmassa nyt tavoittelee? Toiselle viisivuotiskaudelle juuri valitun Kiinan kommunistipuolueen pääsihteerin, Kiinan kansantasavallan presidentin ja keskussotilaskomission puheenjohtajan Xi Jinpingin tärkeimpiä poliittisia iskulauseita on ”kiinalainen unelma”. Siinä on häivähdys amerikkalaista unelmaa eli visiota nopeasti kasvavalle kiinalaiselle keskiluokalle. Mutta Luostarisen mukaan tausta on vakavampi: Xi lupaa palauttaa Kiinalle sen aseman maailman kulttuurin, innovaatioiden ja vallan keskuksena, joka sillä oli ennen imperialismin aikaa.

Kiinalaisen historiankirjoituk-

Heikki Luostarinen
Kiinan median suuri harppaus
Into, 2017

sen ytimessä on nöyryytetyksi tulemisen luoma katkeruus, uhrin kokemus. Tuon kertomuksen mukaan Kiinaa nöyryyttivät 1800-luvun oopiumisotien jälkeen läntiset siirtomaavallat ja 1900-luvulla Japani miehittämällä ja tuhoamalla suuren osan maasta. Toisen maailmansodan jälkeen maailmaa hallinnut länsi pyrki eristämään Kiinan kansainvälisesti ja kumoamaan sen poliittisen järjestelmän. Edelleen Kiinaa syyllistetään ja solvataan ihmisoikeuksien ja sananvapauden loukkaamisesta ja demokratian puutteesta:

”Nöyryyts historian avainkertomuksena nousee esiin Kiinan ulkomaanmediassa monin eri tavoin. Jos kiinalainen matkailija joutuu syyttä epäilyksi ulkomaisen lentokentän tullitarkastuksessa, kyse on Kiinaan kohdistuvasta nöyryytyksestä. Media käyttää toistuvasti fraasia ’Kiinan kansan tunteiden loukkaaminen’.”

Historiankirjoitus ja ulkomaanmedia korostavat, että kommunistinen puolue oli ainoa voima, joka kykeni vapauttamaan Kiinan imperialismin ikeestä ja kykenee edelleen ainoana voimana vastustamaan lännen yritystä kytkeä Kiina takaisin omistukseensa. Siksi sisällissodan, Japanin vastaisen sodan, vallankumouksen ja kansantasaavallan perustamisen vuodet – ja niiden sankari Mao Zedong – ovat esillä näkyvästi ja koko ajan. Sen sijaan 1960-luvun kulttuurivallankumouksen aika ja Maon rooli siinä on kokonaan hävytetty.

Maon jälkeinen aika käynnistyi vuonna 1978, kun Kiina alkoi avautua ja salli yksityisen yritteliäisyyden. 1980-luvulla Kiinaa pidettiin vapaamielimpänä sosialistimaana, mutta 1990-luvun taitteessa kolme tapahtumaa pakottivat Kiinan johdon valinnan eteen. Kesäkuussa 1989 laajan protestiallon väkivaltainen kukistaminen Tiananmenin aukiolla repi Kiinaa sisäisesti. Samoihin aikoihin Berliinin muuri kaatui ja Euroopan sosialistinen leiri katosi. Kolmas muutos oli tietotekninen vallankumous, joka lupasi aivan uudenlaista aikakautta.

Jäljelle jääneistä sosialistimaista Pohjois-Korea ja Kuuba eristivät itsensä globalisoituvan maailman haasteilta ja uudelta tietotekniikalta. Kiinan puolue päät-

ti kaksi asiaa: Kiina avautuisi ja puolue säilyttäisi absoluuttisen valta-asemansa. Näiden yhdistäminen onnistuisi vain siten, että johdon ja kansan välillä olisi jonkinlainen luottamussuhde, sillä kaikkia ei voisi valvoa kaiken aikaa. Kansalaisten ei enää olisi pakko osoittaa hyväksyntäänsä puolueen toiminnalle, riittää etteivät haasta vallanpitäjiä. Samoihin aikoihin kommunistipuolue vaihtoi roolinsa tradition murskaajasta Kiinan ”spirituaalisen ytimen”, ikivanhan kulttuurin ja rakennuskannan varjelijaksi. Kungfutselaisuus nostettiin esiin, koska siitä oli noukittavissa arvoja ja asioita, joita Kiinan on helppo sanoa edustavansa ja edistävänsä maailmassa: keskinäinen kunnioitus ja arvostaminen, tasapaino ja pyrkimys hyvään.

Tältä pohjalta alkoi Kiinan puolueessa itää ajatus pehmeästä vallasta. Taloudellisen ja sotilaallisen ”kovan vallan” avulla avoin vastarinta voidaan minimoida, mutta samastumista oman maan kulttuuriin ja lojaalisuutta sen arvoihin ja pyrkimykseen voidaan lisätä vain pehmeillä keinoilla. Pehmeän vallan käsitteen käyttö ampaisi Kiinassa kiittoa vuonna 2006, kun silloinen presidentti ja puoluejohtaja Hu Jintao korosti, että kiinalaisen kulttuurin levittämisen avain on ”lehdistön, kustannustoiminnan, radion, elokuvan, television, kirjallisuuden ja taiteen kehittäminen”.

Muutama vuosi myöhemmin eli Pekingin olympialaisten jälkeen Kiinan koko kulttuuriteollisuudesta tuli keskeinen kansallinen ja Kiinasta maailmalle suuntautuva projekti: ”maailman tehtaan oli muututtava maailman studioksi”. Pyrkimys vahvistui, kun syksyllä 2012

komennon ottivat Xi Jinping ja ”kiinalainen unelma”.

Tämän jälkeen Luostarinen kuvaa laveasti ja tarkasti pehmeän vallan keinojen rakentamista niin Kiinan sisällä kuin maailman eri maissa, erityisesti Afrikassa. Jos Luostarisen havainnot ja johtopäätöksiä karkeistetaan pelkistää, tulos on ollut kaksijakoinen. Kulttuuriteollisuuden sisällöntuotannon menestys on ollut ainakin länsimaissa aika laih: ”Kiinalla ei vielä ole omaa Hollywoodia tai BBC:tä, mutta yrityksen puutteesta se ei johdu.”

Luostarinen osoittaa tähän keskeisen syyn. Kiinan yhteiskuntamalli on ”markkina-leninismiä”. Valtion osuus talouselämässä on pienentynyt rajusti vuodesta 1978, mutta osuus on nykyisin edelleen 20–40 prosenttia. Silti kommunistinen puolue on edelleen täysin leninistisen teorian mukainen eli hallitsee suvereenisti yhteiskunnan kaikkia toimintoja ja voi puuttua koska tahansa mihin tahansa. Kulttuuriteollisuuden ja median osalta tämä tarkoittaa nimenomaan sisältöjä, joita sensuuri koko ajan tarkkailee ja tarvittaessa muokkaa tai kieltää – ja tämä koskee myös yksityisiä toimijoita. Ulkomaisia elokuvia päästetään tarkan seulonnan jälkeen Kiinan sisäiseen levitykseen vain nelisenkymmentä vuosittain. ”Median viestit tuntuivat hyvin yhdenmukaisilta ja ne maistuiivat, tuoksuivat ja näyttivät propagandalta”, Luostarinen pelkistää.

Sen sijaan kulttuuriteollisuuden infrastruktuurin alueella Kiina on ollut globaalisti menestyksenkäs. Osaltaan tästä kertoo viime vuosien Suomi, josta Luostarinen luettelee esimerkkejä. Renny Harlin teki Kiinassa

komediallisen toimintaelokuvan *Skiptrace* ja sanoi sen menestyksen innoittamana muuttavansa pysyvästi Pekingiin. Rovion *Angry Birds* teki tulosta yhtenä niistä 34 ulkomaisesta ison budjetin filmistä, jotka otettiin Kiinassa levitykseen vuoden 2016 aikana. Vuoden 2017 alussa tuli tieto, että Tampereelta ponnistaneen *Iron Sky* -sarjan seuraava osa tehdään kiinaksi Kiinassa kiinalaisella rahalla. Suomen suurin elokuvateatteriketju Finnkino päätyi kiinalaisen Dalian Wandan, jättimäisen globaalimijän, omistukseen. Kiinalainen Tencent osti Supercellin vuonna 2016 Suomen historian suu-

rimpiin kuuluvassa yrityskaupassa. Kännykkäyritys Huawei ahdistelee jo alan länsimaisia johtajia. Muualla tehtyjen elokuvien valikointi varmistaa niiden sopivuuden ja kulttuuriteollisuuden infra on ideologisesti neutraalia.

Kiinan pehmeän vallan projektin ansiosta (tai siitä huolimatta) Kiinan imago on kuitenkin parantunut tasaisesti kaikkialla maailmassa, selvimmin Afrikassa. Vuoden 2017 mielipidetutkimukset kertoivat, että yleensä Kiinaa kohtaan hyvin kriittisistä amerikkalaisistakin jo puolet näkee Kiinan myönteisessä valossa.

Aloitin tämän arvion tekemisen isänpäivänä, ja siksi Heikki Luostarisen kirjan lopussa olevan Kiitokset-jakson päätösrivit herkistivät:

”Ja lopuksi: Erityinen kiitos pojalleni Vertille, joka on ollut mukana kaikissa kirjan tekemisen vaiheissa ideasta aina editointiin saakka. Hän oli kanssani tunnustelemassa Kiinan ilmaa ja auttoi selviytymistäni laittamalla kännykkääni kuvan riisikupista. Kun näytin sitä ravintolaan astuessani, kaikki järjestyi helposti. Vertti pakkailee reppuaan maailmalle, kun minä alan omaani jo purkaa. Tai äh, en sentään vielä!”